

ВІДГУК

опонента доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації
Хмельницького національного університету

БІДЮК НАТАЛІ МИХАЙЛІВНИ про дисертаційне дослідження
КЛИМОВИЧ ЮЛІЇ ЮРІЇВНИ

**«Формування професійної компетентності майбутнього філолога
засобами перевернутого навчання»**, представлене на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Актуальність теми дослідження Климович Ю.Ю. не викликає сумніву, оскільки аргументована низкою суб'єктивних та об'єктивних чинників. Виклики лінгвальної глобалізації та інформатизації сучасного суспільства, проблеми екології мови, інтенсифікація міжкультурних зв'язків, стрімкий розвиток мультикультуралізму та білінгвізму зумовлюють пошук нових підходів до забезпечення якісної підготовки майбутніх філологів. Філологічна освіта є важливою складовою розвитку українського суспільства, оскільки становить потужне підґрунтя для розвитку духовного, інтелектуального та морального потенціалу нації. Портрет сучасного філолога презентує його як культуромовну особистість, яка усвідомлює свої національні корені, шанує цінності інших культур, має високий рівень наукової культури, майстерно оперує комунікативними стратегіями і тактиками, кваліфіковано використовує мову у розробці комп'ютерних програм, надає якісні перекладацькі послуги, виконує міждисциплінарні лінгвістичні дослідження тощо. Отже, здобувачкою запропоновано переосмислення підходів до формування професійної компетентності майбутнього філолога, зокрема засобами перевернутого навчання.

Свідченням фундаментальності роботи є її зв'язок із науково-дослідною темою «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка (державний реєстраційний номер 0110U002274). Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 14 від 30.10.2020 р.)

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Дисертанткою обґрунтовано теоретичні та організаційно-методичні засади формування професійної компетентності майбутнього філолога засобами перевернутого навчання

3. Нові факти, одержані здобувачем. У дисертаційній роботі *вперше*: науково обґрунтовано та поглиблено теоретичне підґрунтя визначення дидактичного потенціалу перевернутого навчання в професійній підготовці майбутніх фахівців-філологів та розроблено модель формування професійної компетентності майбутнього філолога засобами перевернутого навчання; *удосконалено*: понятійно-категорійний апарат, зміст, методи та форми

професійного розвитку та саморозвитку студентів-філологів засобами перевернутого навчання; *набули подальшого розвитку*: наукові положення щодо імплементації в освітній процес закладів вищої освіти інноваційних форм, методів і засобів перевернутого навчання для формування професійної компетентності майбутніх філологів шляхом їх самостійного планування траєкторії подальшого професійного розвитку.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Новизна і вірогідність обґрунтованих положень і висновків дисертації забезпечено використанням комплексу теоретичних та емпіричних методів відповідно до мети та завдань дослідження; аналізом достатнього обсягу наукових джерел (273 найменування, з них 62 – іноземною мовою), широкої нормативно-правової бази та науково-методичного забезпечення. Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 366/01 від 14.02.2024 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/56 від 27.02.2024 р.), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 04/681 від 13.02.2024 р.), Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (довідка № 766/01-14 від 04.03.2024 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/09 від 19.02.2024 р.).

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах. Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Висновкам та розробкам, які представлені в дисертації, властива повнота та логічність викладу, високий рівень обґрунтованості й достовірності.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Климович Ю. Ю. розроблено та впроваджено в освітній процес навчально-методичні посібники «Let's Flip: Використання засобів перевернутого навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх філологів» та «Let's Flip: Розвиток мовної особистості студента-філолога в умовах перевернутого навчання»; навчальну програму вибіркової дисципліни «Розробка онлайн-курсів філологічного спрямування у контексті перевернутого навчання» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, яка може бути використана у процесі вдосконалення відповідних освітньо-професійних програм.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Теоретичні і практичні положення можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО для розроблення навчальних і методичних посібників, для вдосконалення теоретико-методичної складової підготовки майбутніх філологів засобами перевернутого навчання з використанням системи управління навчанням (СУН). Матеріали дослідження можуть бути використані науково-педагогічними, педагогічними працівниками закладів

вищої та фахової передвищої освіти, які здійснюють професійну підготовку майбутніх філологів, а також здобувачами вищої освіти різних рівнів.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Робота виконана державною (українською) мовою із використанням англomовного ілюстративного матеріалу. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (273 найменування, з них 62 – іноземною мовою) та 22 додатків. Загальний обсяг дисертації – 305 сторінок, основний зміст роботи викладено на 195 сторінках. Робота містить 27 таблиць, 43 рисунки. Логіка викладу наукового пошуку цілком розкриває досягнення поставлених завдань. Зміст дисертації достатньою мірою розкриває її ключові аспекти.

У першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФІЛОЛОГА»** авторкою з'ясовано сучасні тренди та тенденції у професійній підготовці майбутніх філологів в умовах соціально-економічних перетворень та їх вплив на розвиток педагогічних технологій; розглянуто термінологічну систему проблеми дослідження; охарактеризовано зміст та структуру професійної компетентності майбутнього філолога у закладі вищої освіти

Проаналізовано сучасні тренди та тенденції у професійній підготовці фахівців-філологів, а також теоретико-методологічні підходи до вивчення проблеми формування професійної компетентності майбутнього філолога у вітчизняній та зарубіжній теорії й практиці професійної освіти. Виокремлено низку освітніх трендів (навчання впродовж життя, персоналізація навчання, демократизація освіти, інклюзивна грамотність, академічна доброчесність) та тенденцій (повна цифрова трансформація, спрощення формату навчання, практично-професійні пріоритети, маркетизація освіти). Серед актуальних підходів здобувачка виокремила системно-структурний, діяльнісний, особистісно орієнтований, компетентнісний, технологічний та соціокультурний.

Цілком логічно аргументовано понятійно-категоріальний апарат дослідження: «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність майбутнього філолога», «перевернуте навчання».

Поняття «професійна компетентність майбутнього філолога» визначено авторкою як сукупність професійно значущих знань, навичок, умінь, цінностей, досвіду та інших особистісних якостей, що формуються в процесі професійної підготовки майбутніх філологів у ЗВО та забезпечують їх подальшу ефективну реалізацію у різних сферах професійної філологічної діяльності.

На основі аналізу ОПП охарактеризовано зміст професійної підготовки майбутніх філологів у вітчизняних ЗВО, складниками якого визначено: володіння рідною та іноземною мовою; практична і теоретична мовна підготовка; літературознавча підготовка; міжкультурна (лінгвосоціокультурна) підготовка; академічна доброчесність; інформаційно-комунікаційна підготовка, медіаграмотність.

Климович Ю.Ю. обґрунтувала структуру професійної компетентності майбутнього філолога крізь призму субкомпетентностей, а саме: ключові

(комунікативна, саморегулятивна, мовленнєва, управлінська), базові (мовна (лінгвістична), лінгвосоціокультурна, дискурсивна, прагматична) та спеціальні (стратегічна, міжкультурна, інформаційно-комунікаційна, медіакомпетентність).

У другому розділі **«МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФІЛОЛОГА ЗАСОБАМИ ПЕРЕВЕРНУТОГО НАВЧАННЯ»** здобувачкою проаналізовано доцільність використання засобів перевернутого навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти та охарактеризовано алгоритм проведення занять з використанням засобів перевернутого навчання; розроблено критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутнього філолога на основі відповідного діагностичного інструментарію; обґрунтовано модель формування професійної компетентності майбутнього філолога засобами перевернутого навчання.

Авторкою переконливо доведено доцільність використання засобів перевернутого навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти. Проведено контент-аналіз поняття «перевернуте навчання» та сформульовано визначення, згідно з яким «перевернуте навчання – це інноваційна педагогічна технологія, яка передбачає самостійне оволодіння професійно значущими знаннями та навичками на базі освітньої онлайн-платформи та інтерактивну взаємодію здобувачів і викладача під час аудиторного заняття».

Серед основних переваг перевернутого навчання Юлія Юріївна виокремила такі: можливість упровадження особистісного підходу в навчанні, організація активної комунікації, здійснення ефективного «перевернутого» менеджменту, нова роль викладача у перевернутому навчанні.

Підтримуємо позицію здобувачки щодо можливих викликів перевернутого навчання, а саме: невиконання студентами домашніх завдань, відсутність мотивації до самостійної роботи, технічні проблеми, конфлікт «очікування – реальність», наполегливість, систематичність до навчання іноземних мов; працелюбність, творчу спрямованість на пошуки аналогій, комбінування, реконструювання, зміну варіантів в галузі навчання іноземних мов).

Методичну цінність має запропонований авторкою алгоритм проведення занять з використанням засобів перевернутого навчання, що складається з чотирьох етапів: «F» – facilitation (укр. фасилітація), «L» – learning online (укр. онлайн навчання), «I» – interaction (укр. інтеракція), «P» – post-class activities (укр. завдання після заняття).

Для діагностики дисертантка розробила критеріально-рівневий апарат, визначила структуру професійної компетентності майбутнього філолога засобами перевернутого навчання. Критеріями діагностики визначено мотиваційно-ціннісний, змістово-діяльнісний, операційно-технологічний, особистісно-рефлексійний; виокремлено рівні сформованості: креативний, фаховий, базовий, елементарний.

Вагомим внеском, на нашу думку, є розроблена здобувачкою модель формування професійної компетентності майбутнього філолога (Рис. 2.6.), у

якій виокремлено п'ять основних компонентів: цільовий блок, блок методологічного забезпечення, змістово-технологічний блок, організаційно-процесуальний блок та результативно-моніторинговий блок. Описано кінцевий результат професійної підготовки майбутнього філолога з іноземної мови у закладі вищої освіти, що, у свою чергу, детермінує її мету та завдання. Доведено, що логічний зв'язок між науково-методологічними підходами, загальнонауковими принципами (доступності, індивідуалізації та диференціації, наступності та системності, варіативності, співробітництва, науковості) та нормативною базою процесу професійної підготовки фахівців-філологів формує методологічне підґрунтя представленої моделі. У межах операційно-процесуального блоку досліджено форми, засоби та методи навчання, а також етапи формування професійної компетентності майбутнього філолога засобами перевернутого навчання (підготовчий етап, самостійний онлайн-етап, аудиторний етап, етап удосконалення). Критерії, рівні, специфіку діагностики сформованості професійної компетентності майбутнього філолога та очікуваний результат його професійної підготовки відображено у результативно-моніторинговому блоці.

У третьому розділі **«ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕРЕВЕРНУТОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФІЛОЛОГА»** описано особливості організації й методик проведення дослідницько-експериментальної роботи, описано, проаналізовано та інтерпретовано результати пілотного, констатувального й формувального етапів експерименту.

Опис експериментального етапу дослідження, логіка подання його матеріалів, процедури збору емпіричних даних та перевірки їх вірогідності в цілому відповідають меті і завданням дослідження.

Аналіз результатів педагогічного експерименту дозволив авторці прослідкувати значну позитивну динаміку у рівнях сформованості професійної компетентності майбутніх філологів у експериментальній групі (приріст – 6,19%). Достовірність отриманих на формувальному етапі експерименту даних була підтверджена результатами обчислення середнього відсоткового значення сформованості професійної компетентності (з урахуванням вагових коефіцієнтів) на констатувальному та формувальному етапах за мотиваційно-ціннісним, змістово-діяльнісним, операційно-технологічним і особистісно-рефлексійним критеріями, а також перевіркою контрольної та експериментальної груп на ступінь однаковості шляхом розрахунку t-критерію Стьюдента.

Результати педагогічного експерименту довели правомірність висунутої гіпотези дослідження та доцільність впровадження моделі формування професійної компетентності майбутнього філолога засобами перевернутого навчання. Це дає підстави для ствердження, про виконання поставлених завдання наукового пошуку та досягнення мети.

На окреме схвалення заслуговують розроблені дисертанткою додатки, які інформативно збагачують зміст та суттєво підвищують якість виконаного дослідження.

Представлене дослідження не вичерпує усіх аспектів формування професійної компетентності майбутнього філолога. Перспективними напрямками подальшої дослідницької діяльності може бути створення онлайн-курсу для підвищення професійної кваліфікації науково-педагогічних працівників у аспекті використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема перевернутого навчання.

Дисертаційна робота Климович Ю.Ю. є результатом самостійних досліджень, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Дисертація характеризується єдністю змісту, відповідає вимогам щодо її оформлення, враховує особливості наукового стилю.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, зауважимо, що деякі положення мають дискусійний характер:

1. Зважаючи на безперечне теоретичне та практичне значення результатів дослідження, на нашу думку, положення, обґрунтовані в науковій новизні, потребують детальнішої конкретизації.

2. Дисертація лише виграла, якби дисертантка у першому розділі проаналізувала окремі елементи зарубіжного досвіду формування професійної компетентності майбутнього філолога засобами перевернутого навчання.

3. Авторка здійснює ґрунтовний аналіз освітньо-професійних програм вітчизняних закладів вищої освіти зі спеціальностей 035 Філологія (спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська) та 014 Середня освіта (спеціалізація 014.021 Англійська мова та зарубіжна література). Вважаємо, що доцільно було б пояснити, за якими критеріями обрано конкретні ЗВО, а також дискусійним є питання щодо вибору ОПП 014 Середня освіта (спеціалізація 014.021 Англійська мова та зарубіжна література).

4. У розробленій моделі формування професійної компетентності майбутнього філолога засобами перевернутого навчання (Рис. 2.6, с. 129), одним зі структурних елементів авторка виокремлює «корекцію», проте у роботі недостатньо аргументовано, яким чином здійснювалася ця корекція.

5. Варто було б поміркувати над більш чітким обґрунтуванням педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього філолога засобами перевернутого навчання.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Основні результати дослідження відображено у 18 публікаціях (14 одноосібних), з них: 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 2 навчально-методичні посібники, 1 колективна монографія, 10 тез доповідей на наукових конференціях, у збірниках наукових праць.

10. Висновок

Висловлені зауваження та побажання мають дискусійний характер та суттєво не впливають на загальний високий науково-теоретичний рівень дисертаційної роботи, а також не знижують загального позитивного враження від якості виконаного дослідження, лише мають на меті зосередити увагу на більш докладному вивченні окремих проблем педагогічної науки і практики.

На підставі зазначеного дисертаційна робота Климович Ю. Ю. «**Формування професійної компетентності майбутнього філолога засобами перевернутого навчання**» виконана на актуальну тему, за змістом, науковою новизною, повнотою проведених досліджень та якістю отриманих результатів відповідає спеціальності 015 Професійна освіта, вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка **Климович Юлія Юріївна** заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іншомовної освіти і
міжкультурної комунікації
Хмельницького національного університету

Наталя БІДЮК

Підпис Бідюк Н.М. засвідчую:

проректор з наукової роботи ХНУ

Олег СИНЮК